

**КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ****Дунас М.О.,**
здобувач

Львівського університету бізнесу та права

УДК 343.851

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ З ОРГАНІЗАЦІЇ
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ**

Постановка проблеми. Актуальність протидії небезпечним руйнівним явищам та процесам господарської діяльності потребує комплексного й системного підходу до вибору заходів правового впливу, спрямованих на їх подолання. Особливо це стосується концепції протидії господарській злочинності, яка потребує постійного удосконалення організації запобіжної діяльності.

Стан дослідження. Основи запобігання злочинам у своїх роботах визначили вчені Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, Л.Д. Гаухман, В.В. Голіна, Л.М. Давиденко, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.І. Долгова, А.Е. Жалінський, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, І.І. Карпець, Н.Ф. Кузнєцова, О.М. Литвак, П.П. Михайленко, В.П. Філонов, О.М. Яковлев й ін.

Метою статті є визначення правових та організаційних заходів щодо запобігання злочинам у сфері господарської діяльності. Здійснено аналіз окремих законодавчих актів з метою їх доповнень щодо удосконалення організації протидії зазначеним злочинам.

Виклад основних положень. В умовах інтеграції України до Європейського Союзу актуальнішим стає питання необхідності створення чіткої системи запобігання злочинам у сфері господарської діяльності. Саме профілактика протиправної поведінки службових осіб є дієвим шляхом боротьби із зазначеними злочинами.

Значний обсяг фіктивного підприємництва припадає на тіньовий ринок України і завдає великих збитків національній та світовій економіці. Незадовільний стан охорони господарських відносин в Україні викликає негативну реакцію з боку світового співтовариства.

Тому одним із ключових завдань держави на сучасному етапі є формування адекватних правових та організаційних механізмів протидії тіньовим проявам, що руйнують систему захисту національних інтересів та охорони прав споживачів [1, с. 81].

Як зазначають окремі дослідники, протягом останніх років було прийнято низку законодавчих актів, що створило систему захисту прав споживачів в Україні [2, с. 5–6].

Однак, як свідчить практика, є складність попередження та виявлення цих злочинів, що полягає в їх-

ній латентності, тривалому періоді часу та у низці особливостей, які потребують удосконалення організаційного забезпечення протидії злочинам у сфері господарської діяльності [3, с. 107].

Запобігання зазначеним злочинам має відбуватися шляхом вживання заходів підрозділами правоохоронних органів як основного елемента протистояння протиправним діям службових осіб.

Головним завданням підрозділів правоохоронних органів є попередження та викриття фактів фіктивного підприємництва та ухилення від сплати податків, а також виробництва і поширення фальсифікованої продукції з незаконним використанням товарних знаків відомих вітчизняних та зарубіжних виробників [4, с. 70].

Правоохоронні органи у боротьбі зі злочинами у сфері господарської діяльності будують свою діяльність за такими напрямками:

- напрацювання методик документування та викриття злочинів у сфері господарської діяльності, оперативне супроводження досудового слідства в кримінальних провадженнях, проведення загальнодержавних профілактичних заходів, організація взаємодії з іншими галузевими службами, а також зацікавленими міністерствами і відомствами;

- вдосконалення законодавчої бази насамперед шляхом внесення змін та доповнень до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів та Кодексу України про адміністративні правопорушення, розробка пропозицій щодо інших підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують порядок здійснення господарської діяльності у сфері інтелектуальної власності;

- підвищення професійного рівня працівників регіональних підрозділів шляхом організації та проведення семінарів, навчань, курсів підвищення кваліфікації тощо.

Попереджувальна робота, що здійснюється підрозділами Національної поліції України, має свої особливості, а саме:

- використання у проведенні попереджувальних заходів можливостей гласних і негласних засобів діяльності;

- здійснення заходів щодо запобігання правопорушенням переважно у виробничій діяльності, тому

що саме тут, як правило, випускається контрафактна продукція:

– необхідність виявлення причин та умов, що сприяють скоєнню злочинів [5, с. 227].

Запобігання злочинам є комплексною діяльністю. Крім терміна «запобігання», застосовується поняття «профілактика» та «припинення» злочинів. Водночас запобігання злочинам – складний процес, а його зміст відрізняється від інших видів діяльності.

А.П. Закалюк підкреслює, що запобігання полягає у перешкоджанні скоєнню злочинів [6, с. 318].

У науковій літературі «запобігти» полягає у відверненні чи усуненні певної загрози [7, с. 210].

Ю.Ю. Орлов підкреслює, що сама профілактика вбирає в себе припинення та відвернення злочинів і спрямована на запобігання великої кількості злочинів або окремих видів. Надалі вчений зазначає, що профілактика визначає загальний характер діяльності правоохоронних та громадських організацій на проведення запобіжних заходів [8, с. 1046].

Під загальною профілактикою злочинів у сфері господарської діяльності необхідно розуміти цілеспрямовану діяльність підрозділів правоохоронних органів щодо виявлення обставин (причин та умов), що детермінують цей вид злочинних діянь, а також стосовно розробки заходів щодо їх усунення. До таких обставин належать недоліки: у сфері нормативно-правового регулювання господарської діяльності (30%); у порядку контролю за науковою, виробничою та торговельною діяльністю у цій сфері (35%); в організації правоохоронної діяльності у сфері господарської діяльності та ін. (35%).

В основу організації роботи підрозділів Національної поліції закладена чітка система керівництва, контролю, оперативного супроводження процесів документування, реалізації, розслідування кримінальних проваджень, ефективного використання при цьому можливостей наявної в галузі системи інформаційного забезпечення.

Організація діяльності підрозділів Департаменту захисту економіки (ДЗЕ) Національної поліції України у протидії злочинам у сфері господарської діяльності забезпечується шляхом проведення таких заходів:

1. Винесення окремих питань боротьби з господарською злочинністю на пріоритетних напрямках на розгляд колегій та оперативних нарад (45%).

2. Здійснення постійного контролю за ходом документування злочинних дій фігурантів та подальшого розслідування резонансних кримінальних проваджень з наданням за потреби всебічної практичної допомоги (51%).

3. Безпосередній вплив на керівників служби ДЗЕ з питань протидії господарській злочинності через щотижневий моніторинг ходу виявлення злочинів (34%).

4. Вжиття заходів дисциплінарного впливу та матеріального заохочення за виявлення резонансних злочинів і притягнення до кримінальної відповідальності службових осіб, проявлений професіоналізм щодо викриття господарських злочинів (48%).

5. Вжиття заходів, що спрямовані на підвищення іміджу й авторитету поліції у боротьбі зі злочинністю у сфері господарської діяльності (систематичне інформування органів влади, виступи у ЗМІ, покращення кадрового та матеріально-технічного забезпечення) (33%).

6. Проведення тематичних занять зі службовою підготовки щодо вивчення нових методик попередження та виявлення господарських злочинів і правового досвіду інших регіонів (51%).

До організаційних основ протидії злочинам у сфері господарської діяльності необхідно віднести таке:

– постійне відстеження стану оперативної обстановки в сфері господарської діяльності регіону, розробку на основі аналізу криміногенної ситуації практичних заходів реагування на її зміни, надання пропозицій керівництву з питань підвищення ефективності діяльності служб і підрозділів щодо запобігання злочинам у сфері господарської діяльності та їх виявлення;

– зосередження на підґрунті докорінного вдосконалення оперативно-службової роботи працівників насамперед на своєчасному запобіганні злочинам та їх розкритті в стратегічно важливих галузях господарювання (пріоритетні напрями: бюджетні кошти, податки, фіктивне підприємництво, банківська сфера, паливно-енергетичний комплекс, приватизація);

– взаємодію правоохоронних органів з державними контролюючими органами, зацікавленими відомствами, установами, громадськими організаціями у вирішенні питань запобігання злочинам у сфері господарської діяльності, їх виявлення та розкриття;

– забезпечення відшкодування збитків громадянам, державним підприємствам та організаціям, а також суб'єктам господарювання інших форм власності, завданих особами, які скоїли стосовно них корисливі злочини;

– виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню господарських злочинів, та направлення до відповідних інстанцій подань та інформацій щодо їх усунення. Вивчення та аналіз тенденцій, пов'язаних з господарською злочинністю в регіоні, подальшим прогнозуванням розвитку криміногенної ситуації, розробкою пропозицій правового, економічного й організаційного характеру для направлення їх на розгляд місцевих органів виконавчої влади;

– проведення у встановленому законом порядку виконання окремих доручень і вказівок слідчих, прокурорів, суддів та міжнародних правоохоронних організацій у справах про злочини у сфері господарської діяльності;

– сприяння державним підприємствам і відомствам, організаціям та їхнім трудовим колективам, громадським організаціям у вирішенні питань збереження товарно-матеріальних та інших цінностей;

– розгляд та вирішення заяв і листів громадян, адміністрації підприємств, відомств, організацій, трудових колективів, а також публікацій у засобах масової інформації з питань, які належать до компетенції діяльності правоохоронних органів;

– контроль за належним вирішенням підлеглими заяв та повідомлень про злочини, вжиття заходів щодо поліпшення цієї роботи;

– удосконалення організаційної роботи зі службової підготовки особового складу, підвищення їхньої професійної майстерності [9, с. 239].

Основними критеріями оцінки з організації протидії господарським злочинам має бути таке:

– викриття корумпованих посадових осіб підприємницької діяльності, посадовців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, контролюючих органів та інших, задіяних у тінювих схемах розподілу та розкрадання бюджетних коштів, земельних ресурсів, державного та комунального майна;

– кількість матеріалів, переданих органам досудового розслідування;

– направлення кримінальних проваджень до суду;

– відшкодування у повному обсязі матеріальних збитків, завданих господарськими злочинами.

У сфері господарської діяльності має місце недосконалість законодавчої бази, насамперед у санкціях статей Кримінального кодексу, які не дають змогу ефективно боротися з цими видами правопорушень. Злочин вважається закінченим з моменту вчинення будь-якого із названих у диспозиції ч. 1 ст. 210 КК України діянь, якщо їх предметом були бюджетні кошти у великому (ч. 1) чи особливо великому (ч. 2) розмірі. Великим розміром бюджетних коштів вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а особливо великим розміром – сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Згідно з пунктом 22.5 ст. 22 Закону України «Про податок з доходів фізичних громадян» від 22.05.2003, якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум, то для цілей їх застосування використовується сума у розмірі 17 грн, крім норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 6.1.1. пункту 6.1. ст. 6 цього Закону для відповідного року (з урахуванням положень пункту 22.4 цієї статті) і у 2018 р. великі розміри становлять 725 тис. грн, особливо великі розміри становлять 2176 тис. грн. Службові особи з метою уникнення кримінального покарання здійснюють декілька операцій з бюджетними коштами (навмисно зменшують суму), які не підпадають під санкцію ст. 210 КК України.

Головною проблемою, що перешкоджає ефективній роботі з виявлення злочинів у сфері господарської діяльності, є те, що на законодавчому рівні відсутнє чітке регулювання порядку одержання документів від підприємств, організацій, установ незалежно від форми власності. У разі скерування запитів до керівників підприємницьких структур щодо надання окремих довідок про господарську діяльність службові особи відмовляють у наданні будь-яких матеріалів, посилаючись на пред'явлен-

ня рішення суду та наявності кримінального провадження. Виходячи з цього, частину 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» було би доцільно доповнити пунктом 31 у такій редакції: «одержувати безперешкодно і безкоштовно від підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності й об'єднань громадян на письмовий запит відомості, необхідні за матеріалами оперативної перевірки, що перебувають у провадженні поліції».

Передбачити адміністративну відповідальність за невиконання законних вимог працівника поліції, зазначених у ст. 23 ЗУ «Про Національну поліцію», доповнивши ст. 185 КУАП частиною другою у такій редакції: «відмова в наданні на письмовий запит відомостей чи у вилученні документів та інших носіїв інформації, що стосуються фінансово-господарської діяльності підприємств, установ і організацій та інших суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності, необхідних за матеріалами оперативної перевірки, що перебувають у виробництві поліції».

Висновки. Одним із ключових завдань держави на сучасному етапі є формування адекватних правових та організаційних механізмів протидії злочинам у сфері господарської діяльності з надання можливостей правоохоронним органам вчасного виявлення та припинення правопорушень (тінювих проявів та фіктивного підприємництва тощо) шляхом доповнення до окремих нормативно-правових актів.

Заходи щодо запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності здійснюються працівниками на всіх етапах оперативно-службової діяльності. У процесі перевірки первинної інформації, під час аналізу конкретних правопорушень є можливість виявляти криміногенні обставини, що їм сприяють, а також визначати службових осіб, які можуть ними скористатися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Литвак О. Державний вплив на злочинність : кримінологічно-правове дослідження. Київ, 2000. С. 81–82.
2. Перепелица А.И. Уголовная ответственность за хозяйственные преступления в сфере предпринимательской деятельности : комментарий к действующему законодательству. Харьков, 1997. С. 5–6.
3. Боротьба з господарськими злочинами / Ф.А. Лопушанський, В.П. Філонов, Ю.Л. Титаренко та ін. Донецьк, 1997. 160 с.
4. Заблоцька О.Ю. Оперативна профілактика злочинів у сфері економіки як одна зі складових кримінального судочинства. *Науковий вісник Київської національної академії внутрішніх справ*. Київ : КНУВС, 2008. № 2. Ч. 2. С. 69–80.
5. Скалозуб Л.П. Запобігання економічним злочинам підрозділами ДСБЕЗ України у процесі оперативного обслуговування об'єктів та галузей економіки / Л.П. Скалозуб, В.І. Василичук, В.Р. Сливенко. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. Київ : КНУВС, 2011. № 1. Ч. 2. С. 226–236.
6. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Книга 1. *Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки*. Київ : Видавничий Дім Ін Юре, 2007. 424 с.

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2003. 1440 с.

8. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. Т. 6. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). Київ : Атіка, 2010. 1128 с.

9. Пиріжок О.В. Організаційно-правові проблеми в організації попередження та викриття злочинів у сфері економіки. *Організація інформаційно-аналітичної роботи підрозділів ДСБЕЗ МВС України у протидії економічним злочинам*. Збірник доповідей. Київ : ДСБЕЗ, 2009. С. 230–241.

Дунас М.О. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ

У статті розкрито поняття та зміст запобігання злочинам у сфері господарської діяльності. Визначено організаційні питання щодо попередження такої злочинності. Окреслено основні завдання правоохоронних органів у запобіганні господарським злочинам. Розглянуто та проаналізовано окремі законодавчі акти, які потребують доповнення з метою удосконалення діяльності з попередження злочинів у сфері господарської діяльності. Виокремлено основні критерії оцінки організації протидії господарським злочинам. Досліджено особливості попереджувальної роботи, що здійснюється підрозділами Національної поліції України.

Ключові слова: злочини, господарська діяльність, запобігання, завдання запобігання, правові основи, організаційні заходи.

Дунас М.О. ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, СОВЕРШАЕМЫХ ДОЛЖНОСТНЫМИ ЛИЦАМИ

В статье раскрыто понятие и содержание предотвращения преступлений в сфере хозяйственной деятельности. Определены организационные вопросы по предупреждению такой преступности. Определены основные задачи правоохранительных органов в предупреждении хозяйственных преступлений. Рассмотрены и проанализированы отдельные законодательные акты, требующие дополнения с целью усовершенствования деятельности по предотвращению преступлений в сфере хозяйственной деятельности. Выделены основные критерии оценки в организации противодействия хозяйственным преступлениям. Исследованы особенности предупредительной работы, осуществляемой подразделениями Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: преступления, хозяйственная деятельность, предотвращение, задача предотвращения, правовые основы, организационные мероприятия.

Dunas M.O. ORGANIZATIONAL AND LEGAL PROBLEMS IN THE ORGANIZATION OF PREVENTION OF CRIMES IN THE SPHERE OF ECONOMIC ACTIVITY, COMMITTED BY OFFICIALS

The article deals with the concept and content of prevention of crimes in the field of economic activity. The organizational issues concerning prevention of such crime are determined. The main tasks of law enforcement bodies in preventing economic crimes are outlined. It is considered and analyzed separate legislators of the acts which need to be supplemented in order to improve the preventive activity of crimes in the sphere of economic activity. The main criteria for evaluation of the organization of counteraction to economic crimes are singled out. The peculiarities of preventive work carried out by units of the National Police of Ukraine are explored.

In the conditions of Ukraine's integration into the European Union, the issue of the need to create a clear system for preventing crimes in the field of economic activity becomes more and more relevant. It is precisely the prevention of unlawful conduct that is effective in combating official persons.

A significant amount of fictitious business falls on the shadow market of Ukraine and causes significant losses to the national and world economy. The unsatisfactory state of economic relations in Ukraine causes a negative reaction from the world community.

Therefore, one of the key tasks of the state at the present stage is the formation of adequate legal and organizational mechanisms for counteracting shadow manifestations, which destroy the system of protection of national interests and protection of consumers' rights.

As several studies have pointed out in recent years, a number of legislative acts have been adopted that have created a consumer rights protection system in Ukraine.

However, as practice shows, there is the complexity of preventing and detecting these crimes, which is their latency, a long period of time, and a number of peculiarities that require the improvement of organizational support for crime in the field of economic activity.

In approaches to the consideration of the phenomenon of preventing these crimes through the implementation of measures of law enforcement units. As the main element of their confrontation with unlawful actions of officials.

The main problem that impedes effective work in detecting crimes in the field of economic activity is that at the legislative level there is no clear regulation of the procedure for obtaining documents from enterprises, organizations and institutions regardless of the form of ownership. When sending inquiries to heads of business entities regarding the provision of separate certificates of economic activity, officials refuse to provide any materials referring to the presentation of a court decision and the existence of criminal proceedings. Proceeding from this, part 1 of Art. 23 of

the Law of Ukraine “On National Police” it would be expedient to include paragraph 31 in the following wording: to receive, free of charge, free of charge from enterprises, institutions and organizations, regardless of the forms of ownership and associations of citizens, upon written request for the construction necessary for the operational checking materials contained in police proceedings.

One of the key tasks of the state at the present stage is the formation of adequate legal and organizational mechanisms for counteracting crimes in the field of economic activity to enable law enforcement agencies to timely detect and stop offenses (shadow manifestations and fictitious entrepreneurship, etc.) by supplementing with certain legal acts.

Measures to prevent an offense in the field of economic activity are carried out by employees at all stages of operational and service activities. In the process of verifying primary information, when analyzing specific offenses, it is possible to identify the criminal circumstances that they are conducive to, as well as identify the officials who can use them.

Key words: crimes, economic activity, prevention, legal bases, organizational measures.